

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 2(2), p. 193–206

JURIDINIS ASMUO – NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ ŽMOGAUS SEKSUALINIO APSISPRENDIMO LAISVEI IR NELIEČIAMUMUI SUBJEKTAS

Edita Gruodytė, Simona Žižienė

Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra
Daukanto g. 28, LT-44211 Kaunas, Lietuva
Telefonas (+370 37) 490 281
Elektroninis paštas teise@consus.lt

Pateikta 2008 m. spalio 10 d., parengta spausdinti 2009 m. kovo 18 d.

Anotacija. 2006 metų vasarą Lietuvoje nustatyta baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui už pačius pavojingiausius seksualinius nusikaltimus tuomet, kai jie padaromi prieš asmenis, nesulaukusius 18 metų. Atsižvelgdamos į tai, kad įstatymas galioja daugiau nei porą metų, tačiau dar nėra nei vienos bylos, kurioje už minėtus nusikaltimus būtų nubausti juridiniai asmenys, bei į tai, kad šis įstatymo pakeitimas Lietuvos visuomenės buvo priimtas gana kontroversiškai, straipsnio autorės analizuoja praktines minėtų įstatymų taikymo galimybes. Iškeltas tikslas įgyvendinamas visų pirma atsižvelgiant į konkrečias tokio įstatymų leidėjo veiksmų priežastis, analizuojant baudžiamosios atsakomybės kilimo juridiniam asmeniui koncepcijas ir atskirų valstybių praktiką. Istoriskai apžvelgiama, kaip Lietuvoje kilo juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė ir kokia jos raida. Atsižvelgiant į tai, kad ši tema kol kas nėra teismų praktikos nagrinėjama, straipsnio autorės pateikia hipotetines situacijas ir galimus jų kvalifikavimo variantus atsižvelgiant į galiojančius įstatymus.

Reikšminiai žodžiai: baudžiamoji teisė, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė, seksualinio apsisprendimo laisvė ir neliečiamumas, lytiniai nusikaltimai prieš vaikus.

Išvadas

2006 m. birželio 22 d. įstatymu¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso trisdešimt pirmas skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“ papildytas 151-1 straipsniu „Lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą“. Jame ir trijuose ankstesniuose šio skyriaus straipsniuose (149–151) nustatoma atsakomybė juridiniam asmeniui už pavojingiausias lytinius nusikaltimus (išžaginimą, seksualinį prievartavimą ir privertimą lytiškai santykiauti), kai nusikaltimai padaromi prieš mažamečius ir nepilnamečius asmenis.

Tokius įstatymo leidėjo veiksmus lėmė 2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas „Dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija“². Tai patvirtina Teisingumo ministerijos aiškinamasis raštas dėl Baudžiamojo kodekso papildymo nagrinėjamais straipsniais ir jų dalimis, kuriame nurodoma, kad „įstatymo projektu už tam tikras veikas numatoma juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė, kaip to reikalauja Europos Sąjungos teisės aktai“³.

Įdomu tai, kad tik Aukščiausiasis Teismas siūlė tokiam įstatymų pakeitimui nepartiti, nes „sunkiai įsivaizduojama, kad juridinis asmuo gali būti prisidėjęs prie šių nusikaltimų padarymo atitinkamai su BK 20 straipsnyje nustatytais juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės sąlygomis“, tuo tarpu kitos institucijos (Generalinė prokuratūra ir Teisės institutas) pritarė, kad būtų įvesta juridinio asmens atsakomybė, motyvuodamos tuo, jog to reikalauja ES dokumentas⁴.

Kaip žinome, Europos Sąjungos pamatiniame sprendime numatyta, kad rezultatus reikia pasiekti per šiame teisės akte nustatytą terminą, bet paliekama valstybėms narėms teisė pasirinkti jo įgyvendinimo formą ir būdus⁵.

2004/68/TVR pagrindų sprendimo 6 straipsnyje nurodoma, kad valstybė narė imasi būtinų priemonių užtikrinti, jog juridiniai asmenys galėtų būti traukiami atsakomybėn už 2–4 straipsniuose nurodytus pažeidimus, o 7 straipsnyje detalizuojama, kad juridiniam asmeniui, patrauktam atsakomybėn pagal 6 straipsnio 1 dalį, būtų skiriamos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos, kurios apimtų kriminalines ar nekriminalines baudas. Taigi teisės aktas valstybėms narėms palieka pakankamą pasirinkimą, kokio pobūdžio atsakomybę taikyti juridiniams asmenims. Tą patvirtina ir Europos Komisijos išvados, kuriose pažymima kad „sprendime įtvirtinti reikalavimai yra įgy-

1 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo papildymo ir kodekso papildymo 151-1 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 77-2961.

2 Tarybos 2003 m. gruodžio 22 d. pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija (2004/68/TVR). Specialusis leidimas. 2004, Nr. 1.

3 Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 151-1 straipsniu įstatymo projekto. 2006, Nr. XP-11990. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 09 02]. <<http://www.lrs.lt>>.

4 Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada. 2006. Nr. XP-1199 (2). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 08 23]. <<http://www.lrs.lt>>.

5 Europos Sąjungos sutartis (Suvestinė redakcija 1997). 1997 m. lapkričio 10 d. Oficialusis leidinys C. 340, 34 straipsnis.

*vendinti daugumoje, bet ne visose ES valstybėse – arba kaip rezultatas egzistavusių nacionalinių įstatymų, arba priimant naujus ir specialius įstatymus. Didžiosios dalies ES narių įstatymai suteikia galimybes taikyti sankcijas juridiniams asmenims, bent jau administracinio pobūdžio*⁶.

Kaip žinome, „teisės doktrinos raidą organizacijų baudžiamosios atsakomybės įteisinimo linkme lėmė objektyvi tikrovė – įmonių socialinė, ekonominė ir politinė galia“⁷ ir tai paprastai siejama su tiesiogiai iš juridinių asmenų veiklos išplaukiančiais nusikaltimais, tokiais kaip finansiniai, ekonominiai, valstybės tarnybos bei aplinkosaugos. Beveik neribotos galimybės patraukti juridinių asmenų baudžiamojon atsakomybėn JAV. Čia pakankamai gilios tradicijos ir išplėtotą doktriną bei teismų praktika, tačiau ir čia įmonės nėra baudžiamos už tokius nusikaltimus kaip daugpatystė, lytiniai nusikaltimai, nes jie nesuderinami su juridinio asmens esme.⁸ Tuo tarpu Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui pirmąkart fragmentiškai įtvirtinta tik 2002 m. pradžioje⁹. Mūsų šalyje siekiant įgyvendinti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus nesant doktrininio koncepcinio pagrindimo įtvirtinama juridinio asmens atsakomybė ir už seksualinius nusikaltimus. Lietuvos BK, kaip matysime toliau, baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui įtvirtinama spontaniškai iš esmės tiesiogiai perkeliant tarptautinių teisės aktų nuostatas. Kita vertus, Lietuva priskiriama grupei valstybių, kurių juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė įtvirtinta labiau įvertinant vyraujančias tarptautinės teisės kryptis nei kompanijų veiklos lemiamų pavojingų padarinių riziką,¹⁰ todėl įstatymų leidėjui tai padaryti gana paprasta.

Analizuojant pasirinktą temą visų pirma reikėtų atsakyti į klausimą, ar nustatyta baudžiamoji juridinio asmens atsakomybė už seksualinius nusikaltimus neprieštarauja pasirinktam juridinio asmens atsakomybės Lietuvos conceptualiniam modeliui ir ar praktiškai galimos situacijos, kai būtų įmanoma už vaiko seksualinį išnaudojimą nubausiti juridinį asmenį.

1. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė

1.1. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės atsiradimas ir raida Lietuvoje

Pirmą kartą baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui buvo įvesta 2002 m. sausio 25 d. įstatymu, kai senasis BK buvo papildytas 11-1 straipsniu¹¹. Atsakomybė iš pra-

6 Commission/Council: follow-up document. CNS/2001/0025:16/11/2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 09 17]. < <http://www.europarl.europa.eu> >.

7 Soloveičikas, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 43.

8 *Ibid.*, p. 157.

9 Baudžiamojo kodekso 7(1), 32, 35, 282, 284, 290 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 11(1), 22(1), 32(1), 32(2), 302(2) straipsniais ir 319, 320 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-555, 2 straipsnis.

10 Soloveičikas, D., p. 47.

11 Baudžiamojo kodekso 7(1), 32, 35, 282, 284, 290 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 11(1), 22(1), 32(1), 32(2), 302(2) straipsniais ir 319, 320 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-555, 2 straipsnis.

džių buvo nustatyta tik už tris nusikaltimus: kyšio ėmimą, papirkimą ir pinigų plovimą. Tų pačių metų pabaigoje baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui nustatoma dar už du nusikaltimus: kontrabandą ir neteisėtą prekių ar produkcijos išvežimą iš Lietuvos Respublikos¹². Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje buvo įvesta siekiant įgyvendinti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus. Naujajame Baudžiamajame kodekse, įsigaliojusiam nuo 2003 m. gegužės 1 d., įtvirtinta atsakomybė juridiniam asmeniui jau už 51 nusikaltimą¹³. Visų pirma tai už dalį nusikaltimų pažeidus turtines teises ir interesus, už visus nusikaltimus, susijusius su intelektine ir pramonine nuosavybe, už daugelį ekonominių nusikaltimų ir nusikaltimų pažeidus verslo tvarką bei finansų sistemą, nusizengus valstybės tarnybai, taip pat viešiesiems interesams, visuomenės saugumui, už kai kuriuos aplinkosauginius nusikaltimus bei nusikalstamas veikas, susijusias su valdymo tvarka, ir kt. Tačiau įstatymo leidėjas nuolat didina juridinio asmens atsakomybę, nustatydamas ją naujuose straipsniuose. 2004 m. – aštuoniuose straipsniuose, 2005 m. – net aštuoniolikoje, 2006 m. – dešimtyje, o 2007 m. – keturiolikoje straipsnių. Analizuojant minėtuosius atvejus matyti, jog kai kada baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui nustatoma įvedant naują straipsnį (BK 151-1, 123-1, 199-2 straipsniai). Kitais atvejais esami straipsniai būdavo papildomi atitinkama straipsnio dalimi (BK 149, 150 straipsniai). Iš 241 specialiosios dalies straipsnio dabartiniu metu juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė įtvirtinta 101 straipsnyje. Tai vidutiniškai sudaro 42 procentus. Taigi ji pakankamai išplėtota¹⁴. Trumpai paanalizavus juridinio asmens atsakomybės raidą galima daryti išvadą, kad Lietuvoje juridinio asmens atsakomybė įvedama spontaniškai, neieškant rimtesnio pagrindimo, iš esmės įgyvendinant prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus.

1.2. Bendrosios juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės kilimo sąlygos

Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnio 2 ir 3 dalyse išdėstytos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos „įtvirtina du juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės modelius: identifikacijos, arba korporacijos organų, teoriją ir „netinkamos juridinio asmens organizacijos“ teoriją, dar žinomą kaip *respondeat superior* doktriną“¹⁵. Iš tiesų šis Baudžiamojo kodekso straipsnis suformuluotas įgyvendinant atitinkamus ES teisės aktus – 1988 m. Europos Tarybos rekomendaciją Nr. R (88) 18 ir 1994 m. gruodžio 6 d. rezoliuciją dėl Bendrijų finansinių interesų apsaugos, kuri „buvo įgyvendinta 1995 m. Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos 1997 m. Antrajame protokole (VB.Ž., 2004, Nr.112-4178)“¹⁶. Šio dokumento 3 straipsnyje pateiktos

12 Baudžiamojo kodekso 8(1), 11(1), 45, 53(1), 232 (1), 232 (2), 232 (5), 232 (8), 312, 321 (2) straipsnio pakeitimo, 232 (3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir kodekso papildymo 340 (1) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 123-5544, 2 straipsnis.

13 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

14 Skaičiavimus atliko pačios autorės, todėl galima paklaida.

15 Ligeikaitė, I. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37): 52.

16 Abramavičius, A.; Mickevičius, D.; Švedas, G. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamajame teiseje*. Teisinės informacijos centras, 2005, p. 55.

formuluotės beveik identiškos Lietuvos BK 20 straipsnyje pateiktoms juridinio asmens atsakomybės sąlygoms. Esminis skirtumas tas, kad Antrajame protokole kalbama apie siaurą kategoriją nusikaltimų – sukčiavimą, aktyvią korupciją ir pinigų plovimą, už kuriuos valstybės įpareigojamos bausti ir juridinius asmenis. Tuo tarpu minėtame BK straipsnyje apibrėžiami esminiai juridinio asmens baudimo principai neatsižvelgiant į konkrečią veiką.

Vienas iš Lietuvos Respublikos BK įtvirtintų juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės modelių – *identifikacijos doktrina*. Pagal šią doktriną tam tikri darbuotojai yra suvokiami kaip turintys įgaliojimų bendrovėje tiek, kad jų veiksmai būtų vertinami kaip pačios bendrovės veiksmai¹⁷.

Lietuvos Respublikos BK identifikacijos doktrina įtvirtinta 20 straipsnio 2 dalyje. Čia nurodoma, kad juridinis asmuo už fizinio asmens padarytą nusikalstamą veiką atsako tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, kai jis pagal juridinio asmens paskirtas eiti vadovaujamas pareigas turėjo teisę arba atstovauti juridiniam asmeniui, arba priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą.

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijoje nurodoma, kad „vadovaujančios pareigos reiškia asmens galimybę teikti kitiems juridinio asmens darbuotojams privalomus nurodymus arba galimybę formuoti juridinio asmens ar jo struktūrinės dalies veiklos kryptis“, tačiau „...kiekvieniu atveju būtina tiksliai nustatyti juridinio asmens struktūrą, juridinio asmens valdymo organų hierarchiją, jų tarpusavio teisinius ryšius, funkcijas ir kompetenciją, nes nuo šių aplinkybių priklausys, kaip bus išspręstas juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės klausimas“¹⁸.

Jungtinės Karalystės byloje *Tesco v. Natrass*¹⁹ buvo vertinama, ar vadybininko veiksmus galima priskirti kompanijai, t. y. ar jo veiksmai gali būti vertinami kaip pačios kompanijos veiksmai. Byloje teigiama, kad ne visi, kurie turi kažkiek valdymo laisvės, gali priimti kai kuriuos sprendimus, turi būti pripažinti kaip bendrovės vadovaujami asmenys ir kalbėti ar veikti už ją. Kompanijos vadybininkas nepriskiriamas šiai vadovaujančių asmenų kategorijai. Jis buvo tik kompanijos tarnautojas ir nevykdė valdymo funkcijų. Direktorių taryba jam neperleido teisės kontroliuoti. Jis turėjo paklusti bendriesiems nurodymams ir vykdyti įsakymus. Todėl pagal identifikacijos doktriną bendrovė negali būti atsakinga už jo veiksmus.

Jungtinės Karalystės byloje *Meridian Global Funds Management Asia Ltd v Securities Commission*²⁰ teigiama, kad bendrovėje turi būti nustatytos taisyklės, nurodančios,

17 Herring, J. *Criminal law*. Fifth edition. New York: Palgrave Macmillan Law Masters, 2007, p. 121.

18 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacija „Dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 173-6429, 6 punktas.

19 *Tesco v. Natrass* (1972) AC 153. House of Lords, Herring, J. *Criminal law*. Fifth edition. New York: Palgrave Macmillan Law Masters, 2007, p. 126.

20 *Meridian Global Funds Management Asia Ltd v Securities Commission* (1995) 3 WLR 413, Privy Council. Herring, J. *Criminal law*. Fifth edition. New York: Palgrave Macmillan Law Masters, 2007, p. 122.

kada tam tikro asmens ar asmenų veiksmai yra kompanijos veiksmai, t. y. tam tikros „kompetencijos taisyklės“, pagal kurias veiksmai yra priskiriami kompanijai.

Taigi sprendžiant, ar nusikalstamą veiką padaręs asmuo buvo kompanijos atstovas ir siekiant atsakyti, ar šiam asmeniui buvo priskirti atitinkami įgaliojimai veikti kompanijos vardu, svarbu įmonės nuostatai arba steigimo dokumentai. Ir tik nustačius, kad minėtuose dokumentuose tai numatyta, įmonė gali būti pripažinta kalta dėl tokio asmens veiksmų.

Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas kitas juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės modelis – *respondeat superior* (netiesioginės atsakomybės) doktrina. Šios doktrinos esmė yra ta, kad „fizinio asmens, atstovaujančio juridiniam asmeniui, veika ir kaltė yra adaptuojama, transformuojama ir pritaikoma (priskiriama) juridiniam asmeniui, kurio vardu ir interesais veikia šis asmuo“²¹. Pagal šią teoriją juridinis asmuo atsako už nusikalstamą veiką nepriklausomai nuo ją padariusio fizinio asmens, juridinio asmens darbuotojo arba atstovo užimamų pareigų kompanijoje, jeigu jis veikė pagal savo kompetenciją juridinio asmens naudai ar interesais, ir ši veika yra nepakankamos juridinio asmens valdymo organų taikomos priežiūros arba kontrolės padarinys.

Jungtinės Karalystės precedentinėse bylose pakankamos priežiūros arba kontrolės kriterijus yra esminis sprendžiant juridinio asmens baudžiamumą už jo darbuotojo ar atstovo nusikalstamą veiką. Jeigu kompanija įrodo, kad ėmėsi visų būtinų priemonių, kad užkirstų kelią galimoms nusikalstamoms veikoms, ir šios priemonės pripažįstamos kaip efektyvios bei pakankamos, bendrovė nėra atsakinga už jos darbuotojo ar atstovo padarytą nusikalstamą veiką. Tačiau jeigu bendrovės ydinga verslo praktika, nors ir formaliai įmonės verslo taisyklėse paminint, kad darbuotojams draudžiama atlikti įstatymus pažeidžiančias veikas, tačiau realiai bendrovė šiuos veiksmus toleruoja ir iš jų gauna pelno, tokia bendrovė bus atsakinga už savo darbuotojo veiksmus²².

Taigi Lietuvos Respublikos BK įtvirtintų skirtingų atsakomybės modelių taikymas priklauso nuo to, kokias pareigas užima juridinio asmens darbuotojas, padaręs nusikalstamą veiką. Tačiau abiejuose modeliuose reikalavimas, kad visų pirma būtų nustatytas fizinis asmuo, padaręs nusikalstamą veiką, ir tik tada juridinis asmuo gali būti apkaltintas padaręs nusikaltimą, kurio objektyvieji ir subjektyvieji požymiai priskirtini tam fiziniam asmeniui, jeigu yra visos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos²³.

Taigi Lietuva nors ir neturėdama senų juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimo tradicijų, ją reglamentavo iš esmės siekdama įgyvendinti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus. Baudžiamajame kodekse ji įtvirtino šiuo metu pasaulyje dominuojančias juridinio asmens atsakomybės koncepcijas, ir kartu „atspindi moderniąją juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės koncepciją“²⁴. Kaip teisingai pažymėjo

21 Soloveičikas, D. Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos. *Teisė*. 2003, 46: 14.

22 Smith, J.; Hogan, B. *Criminal law*, Cases and materials. Sixth edition. Butterworth's, London, Dublin and Edinburgh, 1996, p. 254–260.

23 Ligeikaitė, I. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37): 54.

24 Soloveičikas, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 155.

Deividas Soloveičikas, Lietuvoje nerimą kelia praktinės įmonių baudžiamosios atsakomybės netaikymo problemos, ir viena priežasčių, kad įteisinus juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę buvo neatsižvelgta į nacionalinės baudžiamosios teisės doktrinos raidą. Taip pat tai yra svetima Lietuvos teisei kultūrai²⁵, tačiau pamažu situacija turėtų keistis.

1.3. Juridinio asmens, kaip nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui subjekto, ypatumai

„Kai kurie komentatoriai mano, kad bendrovės negali būti nubaustos už nusikaltimus, kurie iš prigimties reikalauja fizinio asmens veiksmų, kaip, pavyzdžiui, melaginga priesaika ar seksualiniai nusikaltimai. Kiti ginčija šią nuostatą, argumentuodami, kad šiame kontekste bendrovės atsakomybė turi kilti tais atvejais, kai nusikalstamus veiksmus atliko bendrovės valdytojas ar darbuotojas, taikant bendrus juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės principus.“²⁶

Kaip jau išsiaiškinome ankstesniame skyriuje, Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme numatyta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė neįmanoma nenustatčius fizinio asmens, padariusio nusikalstamą veiką.

Galbūt sudėtingiausia yra ne pagrįsti teoriškai, kad juridinis asmuo gali būti, pavyzdžiui, išžagino subjekta, bet įsivaizduoti tokią praktinę situaciją. Kyšininkavimo atveju juridinio ir fizinio asmenų nauda arba interesai labai lengvai susiejami, tačiau vyrauja nuostata, kad seksualiniai nusikaltimai daugiau asmeniniai, grėsmingi, kartais liguisti ir visuomet pažeidžiantys žmogaus seksualinį neliečiamumą arba seksualinio apsisprendimo laisvę, fizinius fizinio asmens įgeidžius, aistras ir kt. veiksmai. Kita vertus, jeigu iš šių nusikalstamų veikų gaunama bet kokia materialinė nauda, tarsi jau linktume kalbėti nebe apie lytinius nusikaltimus, bet apie pornografiją arba prostituciją.

Baudžiamoje byloje *R v P & O European Ferries (Dover) Ltd (1990) (93 CR App Rep 72, Central Criminal Court)* buvo pripažinta, kad bendrovei gali būti priskirta kaltės sąvoka, todėl nėra jokios priežasties, kodėl bendrovė ar kitas juridinis asmuo negalėtų būti pripažintas kaltu dėl daugelio baudžiamųjų nusikalstamų veikų. Šioje byloje buvo įtvirtinta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už gyvybės atėmimą dėl neatsargaus elgesio. Tačiau, teisėjų nuomone, vis dėlto tokio plataus pasiūlymo išimtis galėtų būti susijusios arba su bausmės forma, kuri nėra pritaikyta juridiniam asmeniui, arba su labai asmenine tam tikrų nusikalstamų veikų prigimtimi, pavyzdžiui, nusikalstamos veikos, numatytos Seksualinių pažeidimų akte, arba daugpatystė²⁷. Taigi net tokioje šalyje kaip Jungtinė Karalystė, kurioje baudžiamoji atsakomybė juridiniams asmenims taikoma daugiau nei 100 metų, sunkiai suvokiama, kad lytiniai nusikaltimai galėtų būti

25 Soloveičikas, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 160.

26 Sentencing: Corporate offenders. Current framework for liability and sentencing [interaktyvus]. Issues Paper 20, 2001. [žiūrėta 2008-08-13]. <<http://www.lawlink.nsw.gov.au>>.

27 *R v P & O European Ferries (Dover) Ltd (1990) 93 Cr App Rep 72 (Central Criminal Court)*. Smith, J.; Hogan, B. *Criminal law, Cases and materials, Sixth Edition*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworth's, 1996, p. 260.

priskirtini juridinio asmens veiklos sričiai. Tačiau pripažįstama, kad kiekvienas atvejis turėtų būti nagrinėjamas atskirai, vertinamos išimtinės bylos aplinkybės, įstatymo leidėjų tikslas ir kt.

Kadangi nepavyko nustatyti, kad teismai būtų nagrinėję juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę už lytinius nusikaltimus, todėl straipsnyje vertinant juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už lytinius nusikaltimus galimumą pateikiamos hipotetinės situacijos, kurios vertinamos atsižvelgiant į juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygas.

Hipotetinė situacija

Juridinis asmuo, kurio legali veikla yra modelių paieška ir jų darbo organizavimas, „papildomai“ užsiima vaikų pornografinės produkcijos gamyba – su nepilnamečiais ar mažamečiais asmenimis atliekami įvairūs seksualiniai veiksmai. Pornografija gaminama tiek tiesiogiai fiksuojant nuogo vaiko atvaizdą, tiek atliekant realius lytinius veiksmus su mažamečiais ar nepilnamečiais asmenimis.

Tokios modelių agentūros darbuotojas, joje, kaip juridiniame asmenyje, legaliai dirbantis judesio mokytoju, atlieka natūralų lytinį aktą su 11 metų mergaite. Objektiviai vertinant ji šiems veiksams nesipriešina. Šalia pastatyta vaizdo kamera darbuotojas pats šiuos veiksmus fiksuoja – taip gaminama pornografinė produkcija.

Iš pateiktos situacijos matyti, kad vienu metu vyksta ir modelių paieška, ir pornografinės produkcijos gamyba. Ši nusikalstama veika numatyta Lietuvos Respublikos BK 162 straipsnyje (Vaiko išnaudojimas pornografijai), o šio nusikaltimo padarymo alternatyvūs požymiai yra vaiko įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginiuose, vaiko išnaudojimas pornografinėi produkcijai gaminti arba pelnymasis iš tokios veikos.

Nesant išsamios, Lietuvos Respublikos BK 162 straipsnyje numatytos, nusikalstamos veikos apibrėžties sunku vienareikšmiškai tvirtinti, bet manytina, kad su vaiku atliekami realūs lytiniai veiksmai nenumatyti vaiko išnaudojimo pornografijai apibrėžime. Dažniausiai bet kokie lytiniai santykiai su mažamečiu turi būti suvokiami kaip prievartiniai, nes tokio amžiaus vaikas negali suvokti savo sutikimo reikšmės ir prasmės, t. y. juo yra pasinaudojama. Taigi net ir esant formaliam mažamečio asmens sutikimui atlikti su juo tam tikrus lytinius veiksmus, atsižvelgus į jo fizinę ir psichinę brandą, veika gali būti pripažinta kaip pasinaudojimas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle. Atsižvelgiant į situacijoje nurodytus faktus manytina, kad 11 metų mergaitė negalėjo sąmoningai sutikti. Taigi juridinio asmens darbuotojo lytinis santykiavimas su ja, kadangi tai vyko natūraliai, atitinka Lietuvos Respublikos BK 149 straipsnio 4 dalyje numatytos nusikalstamos veikos požymius, t. y. mažamečio asmens išžaginimas pasinaudojant bejėgiška nukentėjusio asmens būkle.

Taigi šios veikos vyko iš esmės vienu metu – viena veika. Nagrinėjant pasirinktą pavyzdį galima teigti, kad situacijoje aprašytų veikų dalyko požymiai išdėstyti skirtinguose BK straipsniuose. Vaiko išnaudojimas pornografinėi produkcijai gaminti, kaip minėta, numatytas Lietuvos Respublikos BK 162 straipsnyje, tačiau šiame straipsnyje nenumatoma baudžiamoji atsakomybė už išžaginimą. Mažamečio asmens išžaginimas pasinaudojus bejėgiška nukentėjusiojo būkle numatytas Lietuvos Respublikos BK 149

straipsnio 4 dalyje. Taigi išžaginimas ir vaiko išnaudojimas pornografinėi produkcijai gaminti buvo atliekami vienu metu ir sudaro idealią išžaginimo ir vaiko išnaudojimo pornografinėi produkcijai gaminti sutaptį.

Derėtų paminėti, kad už abi šias nusikalstamas veikas Lietuvos Respublikos BK yra numatyta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė. Vertinant, ar juridiniam asmeniui gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už fizinio asmens, jo darbuotojo nusikalstamas veikas, turi būti atsakyta į klausimą, ar juridiniam asmeniui (situacijoje minima modelių agentūra) yra visos Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnyje numatytos sąlygos juridinio asmens baudžiamajai atsakomybei kilti.

Nusikalstamas veikas atliko juridinio asmens darbuotojas, neinantis šioje institucijoje vadovaujamų pareigų, todėl vertinant juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės kilimo klausimą reikėtų vadovautis Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnio 3 dalimi. Pirmoji sąlyga, kurią būtina įrodyti, – ar nusikalstamos veikos padarytos juridinio asmens naudai arba jo interesais. Fiksuojant šiuos lytinius veiksmus buvo gaminama pornografinė produkcija, iš kurios juridinis asmuo gauna realios materialinės naudos ar tikisi jos gauti (nebūtina realiai gauti materialinę naudą), todėl galima teigti, kad juridinio asmens darbuotojo veiksmai yra juridinio asmens naudai.

Kita minėtame straipsnyje nurodyta sąlyga – juridinio asmens darbuotojas veikė dėl juridinio asmens, einančio vadovaujamas pareigas ir turinčio teisę atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti sprendimus jo vardu, arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą, asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės. Taigi jeigu vadovaujamas pareigas juridiniame asmenyje užimantis asmuo, atitinkantis Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnio 2 dalyje nurodytus požymius, neskirdavo ypatingo dėmesio asmenų, su kuriais atliekami lytiniai veiksmai ir gaminama pornografinė produkcija, amžiui arba pats skatino tokį darbuotojų elgesį, galima teigti, kad juridinio asmens darbuotojas taip veikė, nes vadovaujantis asmuo nepakankamai prižiūrėjo ar kontroliavo.

Įvertinus visas juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygas, darytina išvada, kad juridinis asmuo gali būti pripažintas situacijoje išdėstytų nusikalstamų veikų vykdytoju.

Paanalizuokime, kaip pasikeistų situacijos vertinimas, jei gaminant pornografinę produkciją įvairius lytinius veiksmus atliktų ne juridinio asmens darbuotojas, o patys mažamečiai tarpusavyje, juridinio asmens darbuotojų priežiūroje. Kaip numatyta Lietuvos Respublikos BK 13 straipsnio 2 dalyje, už išžaginimą ir seksualinį prievartavimą atsako asmuo, kuriam iki šio nusikaltimo padarymo buvo suėję 14 metų. Kaip nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarime „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“, išžaginimo vykdytoju pripažįstamas ir asmuo, organizavęs, kurstęs ar padėjęs atlikti išžaginimą asmeniui, kuris dėl amžiaus ar psichinės būklės neatsako pagal baudžiamuosius įstatymus. Taigi ir juridinio asmens darbuotojas, prižiūrintis minėtųjų veiksmų eigą, juos kurstantis, gali būti pripažintas šių nusikalstamų veikų vykdytoju. Juridinio asmens naudos bei nepakankamos kontrolės kriterijus išlieka toks pat kaip ir prieš tai aptartoje situacijoje. Vadinas, ir esant šioje situacijoje nurodytoms aplinkybėms juridinis asmuo gali būti pripažintas šių nusikalstamų veikų subjektu.

Kitas galimas situacijos variantas: nusikalstamus lytinius veiksmus su mažamečiais atlieka ne faktinis juridinio asmens darbuotojas, t. y. su juridiniu asmeniu nesiejamas ilgalaikių darbo santykių, bet specialiai tokias funkcijas atlikti pasamdytas „žmogus iš gatvės“. Lietuvos Respublikos darbo kodekso 93 straipsnyje apibrėžta darbo sutarties sąvoka nurodant, kad tai „yra darbuotojo ir darbdavio susitarimas, kuriuo darbuotojas įsipareigoja dirbti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas paklusdamas darbovietėje nustatytai darbo tvarkai, o darbdavys įsipareigoja suteikti darbuotojui sutartyje nustatytą darbą, mokėti darbuotojui sulgytą darbo užmokestį ir užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje ir šalių susitarimu.“²⁸ Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos darbo kodekso 98 straipsnyje, „darbas“, esant šio Kodekso 93 straipsnyje nustatytiems darbo sutarties požymiams, dirbamas nesudarius darbo sutarties, laikomas nelegaliu darbu. Nagrinėjamoju atveju nėra svarbi darbdavio atsakomybė už nelegalų darbą. Siekiama išsiaiškinti, ar juridinį asmenį su pasamdytu atlikti tam tikrą funkciją asmeniu sieja darbo santykiai.

Lietuvos Respublikos darbo kodekso 99 straipsnyje numatyta, kad sutartis laikoma sudaryta, kai šalys susitarė dėl darbo sutarties sąlygų, išdėstytų šio Kodekso 95 straipsnyje, kai nurodytos būtinosios darbo sutarties sąlygos, dėl kurių šalys privalo sulgyti: darbuotojo darbovietė ir darbo funkcijos, darbo apmokėjimo sąlygos.

Minėtasis asmuo žinojo, kur turės dirbti, kokios bus jo funkcijos, manytina, kad tikrai buvo sutarta dėl darbo apmokėjimo sąlygų. Taigi šį asmenį galima laikyti juridinio asmens darbuotoju, veikusiu juridinio asmens naudai, kaip numatyta Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnio 3 dalyje. Minėtame straipsnyje nurodyta sąlyga, kad šis asmuo padarė nusikalstamą veiką dėl to, jog šio straipsnio antroje dalyje nurodytas asmuo nepakankamai jį prižiūrėjo ir kontroliavo. Ši sąlyga leidžia juridiniam asmeniui ginantis siekti, kad gynyba būtų atliekama pakankamai rūpestingai bei prižiūrima tam, kad būtų galima įrodyti, jog jis nėra atsakingas už šią nusikalstamą veiką ir ėmėsi visų reikiamų, taip pat galimų priemonių, jog ji neįvyktų. Tokiu atveju, kai juridinis asmuo nelegaliai pasamdo darbuotoją, kurio funkcija ir bus atlikti nusikalstamą veiką, ši veika turi būti priskiriama juridiniam asmeniui ir, kadangi yra visos kitos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos, jis turi būti pripažintas šios nusikalstamos veikos vykdytoju.

Kalbant apie nepilnamečių asmenį, t. y. sulaukusį lytinės pilnamestystės, situacijose išdėstytos veikos skirtųsi tik vienu aspektu – sulaukęs 14 metų asmuo pripažįstamas turinčiu lytinę pilnamestystę ir lytinio apsisprendimo laisvę. Tokiu atveju svarbūs valios palaužimo būdai: prievarta su juo lytiškai santykiaujant ar kitaip tenkinant savo lytinę aistrą. Esant minėtoms situacijoms gali būti gaminama itin brutali pornografinė produkcija, turinti daug prievartinių, agresyvių, žiaurių ir kt. elementų, kurie nesuvidinti, t. y. su nepilnamečiu atliekami realiai. Prieš jį naudojamas fizinis smurtas ar kitokios poveikio priemonės, sudarančios išžaginimo ar seksualinio prievartavimo nusikalstamų veikų sudėtis.

Jeigu modelių agentūros vadovas tenkindavo „ypatingų klientų“, įtakingų modelių pasaulio atstovų, poreikius suteikdamas jiems galimybes lytiškai santykiauti su patinkančiu nepilnamečiu asmeniu, už tai gaudamas įvairių lengvatų ir privilegijų savo vadovaujamai agentūrai, o nepilnamečius sutikti su tokiais veiksmais jis priversdavo naudodamas psichinę prievartą, tokiu atveju vėl būtų galima taikyti atsakomybę juridiniam asmeniui. Nusikaltimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 151 straipsnyje (Privertimas lytiškai santykiauti), vykdytoju pripažįstamas ir tas asmuo, kuris naudodamas psichinę prievartą (kaip vieną alternatyvių valios palaužimo būdų) privertė nukentėjusįjį tenkinti lytinę aistrą ar lytiškai santykiauti su kitu asmeniu pats lytiškai nesantykiaudamas ir kitaip netenkindamas lytinės aistros, todėl juridinio asmens vadovas gali būti pripažintas šios nusikalstamos veikos vykdytoju. Iš pateiktų faktų matyti, kad ši nusikalstama veika padaryta juridinio asmens interesais, t. y. juridinis asmuo gauna įvairių lengvatų ir privilegijų. Taigi juridinis asmuo turi būti pripažintas šios nusikalstamos veikos subjektu.

Tuo atveju, jei su nepilnamečiu asmeniu lytinius veiksmus būtų atlikęs anksčiau aptartoje situacijoje nurodytas asmuo pats tiesiogiai nepilnamečiui pasiūlydamas, pažadėdamas suteikti ar suteikęs vienokios ar kitokios formos atlygį už sutikimą lytiškai su juo santykiauti ar kitaip tenkinti lytinę aistrą, baudžiamoji atsakomybė kiltų tik fiziniam asmeniui, kuris turėjo lytinius santykius ar kitaip tenkino savo aistrą su nepilnamečiu, ir jo veiksmai būtų kvalifikuojami atitinkamai pagal Lietuvos Respublikos BK 151¹ straipsnį (Lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą). Nors Lietuvos Respublikos BK 151¹ straipsnio 3 dalyje numatyta, kad už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo, jam baudžiamoji atsakomybė negalėtų kilti, nes minėtas fizinis asmuo nėra nei juridiniame asmenyje užimantis vadovaujamas pareigas, nei juridinio asmens darbuotojas arba atstovas.

Jeigu lytinius veiksmus nepilnamečiui asmeniui būtų pasiūlęs, pažadėjęs suteikti ar suteikęs vienokios arba kitokios formos atlygį juridinio asmens vadovas, atsakomybė juridiniam asmeniui taip pat negalėtų kilti, nes nors ir esant dviem juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygoms, juridinio asmens vadovas šiuo atveju veikia kaip privatus asmuo, vedamas nusikalstamų norų ir veikia savo, o ne juridinio asmens interesais.

Taigi juridinio asmens nauda arba interesai yra pagrindinis kriterijus, atrebojantis fizinio asmens, užimančio vienokias ar kitokias pareigas juridiniame asmenyje, veiką tuomet, kai jis veikia kaip privatus asmuo, veikia sau bei dėl savęs ir kai jo veikla yra veikimas juridinio asmens vardu, juridinio asmens naudai prisidedant prie juridinio asmens vykdomo nusikalstamo verslo ar jį plėtojant, kuriant.

Atlikta analizė parodo, kad teoriškai įmanomos situacijos, kai yra galimybė už seksualinius nusikaltimus nubausti ir juridinį asmenį, tačiau pats įstatymo formulavimas neatitinka Lietuvos teisinių tradicijų ir vargu ar artimiausiu metu bus praktiškai pritaikytas.

Išvados

1. Įvertinus juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygas, galima teigti, kad juridinis asmuo formaliai gali būti nusikaltimų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui subjektas.

2. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė Lietuvos Respublikoje įvesta palyginti neseniai siekiant formaliai vykdyti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus ir neatsižvelgiant į nacionalinės baudžiamosios teisės doktrinos raidą.

3. Teoriškai Lietuvoje įtvirtinta identifikacijos ir netiesioginė (*respondeat superior*) doktrinos, tačiau visais atvejais juridinio asmens atsakomybė yra neįmanoma nenustačius fizinio asmens, kuris atliko nusikalstamą veiką. Tik tuomet vertinama, ar ši veika gali būti priskiriama juridiniam asmeniui atsižvelgiant į šiai atsakomybei kilti būtinas sąlygas.

4. Lytiniai nusikaltimai net ir tose šalyse, kuriose juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė taikoma daugiau kaip 100 metų, sunkiai suvokiami kaip galimi priskirti juridiniam asmeniui, pabrėžiamas šių nusikaltimų asmeninis pobūdis, tačiau pripažįstama, kad kiekvienas atvejis turėtų būti vertinamas atskirai atsižvelgiant į įstatymo leidėjo tikslus.

5. Taigi prieš tai, kai įstatymų leidėjas įgyvendino šią naują, visų pirma turėjo būti atliekama detali faktinės situacijos Lietuvoje analizė, poreikis ir tikslingumas kriminalizuoti vieną ar kitą poelgį ir tik po to priimamas konkretus teisės aktas.

6. Atsižvelgiant į tai, kad remiantis Europos Sąjungos tarybos pagrinduose numatytu sprendimu valstybė pakankamai laisvai gali apsispręsti dėl šio sprendimo įgyvendinimo formos ir priemonių, tarptautinis įpareigojimas turėtų būti pritaikytas atsižvelgiant į nacionalinės teisės ypatumus, o ne formaliai perkeltant normas.

Literatūra

- Abramavičius, A.; Mickevičius, D.; Švedas, G. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Teisinės informacijos centras, 2005.
- Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 151-1 straipsniu įstatymo projekto. 2006. Nr. XP-11990. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-08-08]. <www.lrs.lt>.
- Commission/Council: follow-up document. CNS/2001/0025:16/11/2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-08-08]. <www.europarl.europa.eu>.
- Europos Sąjungos sutartis (Suvestinė redakcija 1997). 1997 m. lapkričio 10 d. Oficialusis leidinys. C 340.
- Herring, J. *Criminal law*. Fifth edition. New York: Palgrave Macmillan Law Masters, 2007.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo papildymo ir kodekso papildymo 151-1 straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 77-2961.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7(1), 32, 35, 282, 284, 290 straipsnių pake-

- itimo, kodekso papildymo 11(1), 22(1), 32(1), 32(2), 302(2) straipsniais ir 319, 320 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-555.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11(1), 45, 53(1), 232 (1), 232 (2), 232 (5), 232 (8), 312, 321 (2) straipsnio pakeitimo, 232 (3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir kodekso papildymo 340 (1) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 123-5544.
- Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569.
- Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacija „Dėl baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims taikymo“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 173-6429.
- Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada. 2006, Nr. XP-1199 (2). [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-08-08]. <www.lrs.lt>.
- Ligeikaitė, I. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos. *Jurisprudencija*. 2003, 45(37).
- Meridian Global Funds Management Asia Ltd v. Securities Commission* (1995) 3 WLR 413, Privy Council. Herring, J. *Criminal law*. Fifth edition. New York: Palgrave Macmillan law masters, 2007.
- R v. P & European Ferries (Dover) Ltd* (1990) 93 Cr App Rep 72 (Central Criminal Court). Smith, J. and Hogan, B. *Criminal law, Cases and materials*, sixth Edition, Butterworth's, London, Dublin and Edinburgh, 1996.
- Sentencing: Corporate offenders. Current framework for liability and sentencing. *Issues Paper 20*, 2001. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-08-08]. <http://www.lawlink.nsw.gov.au>.
- Smith, J. and Hogan, B. *Criminal law, Cases and materials*. Sixth edition. - Butterworth's, London, Dublin and Edinburgh, 1996.
- Soloveičikas, D. *Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė. Lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 2006.
- Soloveičikas, D. Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos. *Teisė*. 2003, 46.
- Tarybos 2003 m. gruodžio 22 d. pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija (2004/68/TVR). *Specialusis leidimas*. 2004, Nr. 1.
- Tesco v. Natrass* (1972) AC 153. House of Lords, Herring, J. *Criminal law*. Fifth edition. New York: Palgrave Macmillan law masters, 2007.

LEGAL PERSON – SUBJECT OF CRIMINAL ACTS AGAINST FREEDOM OF HUMAN SEXUAL SELF-DETERMINATION AND INVIOABILITY

Edita Gruodytė, Simona Žižienė

Vytautas Magnus University, Lithuania

Summary. In summer of the year 2006, criminal responsibility to legal persons for most dangerous sexual crimes committed against persons under 18, was introduced in Lithuania. Although this law has been in force for more than two years, so far there have been no cases, where a legal person was sentenced or at least taken to court for these crimes, and the change of this law in Lithuanian society was accepted fairly controversially. Therefore, the authors of this article have set an objective to analyze the possibility to apply the law in practice. The set objective is realized in particular by revealing the aims of the legislator in extending the

criminal responsibility for such acts to legal persons, analyzing the basic conceptions of corporate criminal liability in the world and in Lithuania, and the practice in other countries. A short historical overview of Lithuanian corporate criminal liability is provided. Considering the fact that there is no court practice, hypothetical situations are presented and possible versions of qualification according to the applicable law are provided.

Evaluation of theoretical conditions for application of criminal liability to a legal person has shown that that a legal person can be subject of crimes against freedom of human sexual self-determination and inviolability.

Corporate criminal responsibility in Lithuania was for the first time established fragmentally only in the year 2002. International commitments were formally implemented, even though there was no national scientific basis and doctrine at the time.

The theories of identification and respondeat superior are consolidated in the Criminal Code of Lithuania, however, both models render the liability of a legal person impossible, if physical person, who had committed the crime, is not identified.

Even in countries, where a corporate criminal liability is applied for more than a hundred years, legal persons are seen as hardly capable to commit sexual offences, because of the personal character of these crimes, although it is recognized that every case must be judged separately and according to the legislator's objectives.

Therefore, before legislator makes such an innovative step, first of all detailed analysis of factual situation in Lithuania should be made, demand and expediency to criminalize one or another act must be evaluated and only afterwards, a specific act of law could be enacted. Considering the fact that the Framework decision declares the objectives but leaves for the member states the right to choose the means and the forms of implementation, international norms should not be transferred directly, but international commitments should be adopted in consideration of peculiarities of the national law.

Keywords: *criminal law, criminal responsibility of a legal person, sexual self-determination and inviolability, sexual crimes against children.*

Edita Gruodytė, Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamoji teisė ir procesas, kriminologija, neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, prekyba žmonėmis.

Edita Gruodytė, Vytautas Magnus University, Faculty of Law, Department of Public of Law, associated profesor. Research interests: criminal law and procedure, criminology, drug trafficking, trafficking in human beings.

Simona Žičienė, Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto magistrė. Mokslinių tyrimų kryptis: baudžiamoji teisė.

Simona Žičienė, Vytautas Magnus University, Faculty of Law, Master of Law. Research interests: criminal law.